

**EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA ÖRGÜTÜ (OECD)
ÜYESİ ÜLKELERDE SOSYO EKONOMİK BOYUTUYLA GÖRELİ
YOKSULLUK VE ÇOCUK YOKSULLUĞU: İNGİLTERE VE
TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMALI ÖRNEĞİ**

Dr. Özgür TOPKAYA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İİBF

ÖZET

Alt gelir gruplarının belirli ürün ve hizmetlere ekonomik kaynaklarının yetersizliği nedeni ile erişim imkanı bulamamaları, onların toplumsal yapıda sosyal dışlanmaya maruz kalmalarına ve görelî yoksulluk sorununa yol açmaktadır. Görelî yoksul hanehalklarının çocuk bireyleri sosyal dışlanma sebebiyle nitelikli eğitim, dengeli beslenme, konforlu barınma olanaklarından yoksun kalmaktadırlar. Bu durum bir zincir misali yoksul bireylerin yoksulluklarını nesilden nesile aktarmalarına sebep olmaktadır. Çalışmada, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi ülkelerde görelî yoksulluğun ve çocuk yoksulluğunun boyutlarının mevcut istatistikî veriler ile ortaya konması, çocuk yoksulluğunun sosyo-ekonomik nedenlerinin, sonuçlarının ve sorunun çözümüne yönelik tedbirlerin İngiltere-Türkiye karşılaştırmalı örneği ile ele alınması amaçlanmaktadır. Çalışmada, İngiltere örneğinin verilmesi OECD verilerine göre son yıllarda çocuk yoksulluğu oranlarında ülkede önemli düşüşler yaşanması sebebiyledir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Yoksulluğu, Görelî Yoksulluk, OECD, Hanehalkı Gelirleri,

**RELATIVE AND CHILD POVERTY AMONG MEMBERS
OF OECD: COMPARATIVE CASE OF ENGLAND AND TURKEY**

ABSTRACT

Relative poverty problem of the society occurs when low income groups become socially excluded since they can not find access to certain goods and services due to lack of economic resources. As a

result of social exclusion, children of relatively poor households become deprived of good education, nutrition and accommodation opportunities. This results in a cycle where offsprings of the poor continue to live poor lives. The study aims to put forward the problem of relative and child poverty among OECD countries by using current available statistical data, its causes, results and measures that are taken to prevent it are also discussed in the comparative case of England and Turkey. The study limelights the case of child poverty in England since existing OECD data proposes substantial declines in the rate of child poverty rates in the country.

Key Words: Child Poverty, Relative Poverty, OECD, Household Income

GİRİŞ

Yoksullukla mücadele ve gelir dağılımı ile ilgili yapılan çalışmalar, toplumsal yaşamın en önemli bileşenlerinden birisini oluşturan sosyal adalet ilkesinin politika yapıcılarının elinde işlevsellik kazanmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.¹ Devlet yönetimlerinin karar alma süreçlerinde toplumu oluşturan farklı kesimlerin ekonomik açıdan “heterojen” yapıları, gelirin dağılımı ile ilgili konuları önemli hale getirmektedir. Toplumsal yapı içerisinde bireylerin çeşitli mal ve hizmet seçimleri üzerine farklı tercihleri, farklı düzeylerde gelirleri, ya da oluşturulan politikalar üzerinde farklı görüşleri bulunmaktadır. Vatandaşların ve onların oluşturdukları sosyo-ekonomik örgütlerin tercihleri ve gelir temin etme yolları aynı olsa bile, gelirin dağıtımını ile ilgili oluşturulan politikalar hakkında farklı bakış açıları mevcut olabilmekte ve bu konuda çıkarları çatışabilmektedir. Bu nedenle politika yapıcılar açısından “eşitsizliklerin giderilmesi ve yoksulluğun önlenmesi” oluşturdukları politikalarda birinci sırayı almaktadır². Yoksulluk toplumun tüm paydaşlarının üstesinden gelmeye çalıştıkları ve toplumlar üzerinde çok önemli ekonomik, sosyal ve siyasi etkileri olan bir sorun alanını teşkil etmektedir.³ Ülkelerin, 1980’li

¹ Fikret Adaman, “Yoksulluk-Sosyal Dışlanma-Mikrokredi: Türkiye’den Kimi Kesitler”, Mikrokredi ve Yoksulluk, Yoksulluğun Olmadığı Dünyaya Doğru, Editörler: İzzet Lofça, Ahmet Hamdi Aydın, Servet Güngör, Ömer Büyükyenigün, Kahramanmaraş Valiliği, Yayın No: 8, Kahramanmaraş, 2010, s.42.

² B. Essama-Nssah, “Inequality and Poverty Simulations within the Lorenz Framework”, The Lorenz Curve, World Bank, March 24, 2005, p. 1.

³ Bünyamin Bacak, Canan Öykü Dönmez Kara, “Küresel Yoksulluğun Önlenmesinde Sendikaların Rolü”, Yönetim Bilimleri Dergisi, TC Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt 7, Sayı 2, 2009, s.94.

yillardan itibaren küreselleşme ile birlikte oluşan yeni ekonomik sisteme adaptasyonları aşamasında Dünya genelinde görülen makroekonomik düzeydeki krizlere karşı aldıkları tedbirler, ülkeden ülkeye farklılık göstermiş olsada, ülkelerin kendi içlerinde vatandaşlarını korumaya yönelik tedbirleri benzerlik göstermektedir.

Krizler ve bunlara karşı izlenecek politikaların toplumda yer alan farklı gruplar üzerinde farklı etkileri bulunmaktadır. Çiftçilerin ve inşaat işçilerinin krizden etkilenme oranları ile, varlıklarını Amerikan Doları olarak saklayan vatandaşlarla, ülkenin yerel para birimi olarak saklayan vatandaşlar arasındaki etkilenme oranı, zengin ile fakirin veya farklı etnik grupların etkilenme oranları birbirlerinden farklı olabilmektedir. Bazıları çok kaybederken, bazıları kazanmaktadır. Sistemik olarak yoksullar her ne kadar oransal açıdan diğer gruplara göre daha fazla bir kayba uğramasalar da, krizler karşısında yoksulları diğer gruplardan daha fazla göz önünde bulundurma gerekliliği söz konusudur. Bunun başlıca sebebi yoksullar açısından bir poundun, ya da Türk Lirasının kaybedilmesi, zenginler ile karşılaştırıldığında, refah seviyelerinde ciddi bir düşüşe ve yoksulların yiyecek ve barınma gibi zaruri ihtiyaçlarını giderememeleri gibi dramatik etkilere yol açabilmektedir⁴.

OECD üyesi ülkelerin yoksulluk profilinin değerlendirildiği bu çalışmada amaç; ister gelişmiş, ister gelişmekte olan olsun toplumların belirli bir yoksul kesimi olduğunu ve özellikle çocukların sosyal dışlanma anlamında yoksulluktan ciddi bir biçimde etkilendiklerini ortaya koymaktır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında yoksulluk kavramı, OECD üyesi ülkelerde göreceli yoksulluk, İngiltere ve Türkiye’de göreceli yoksulluk, çocuk yoksulluğu, İngiltere ve Türkiye’de çocuk yoksulluğu konuları işlenmektedir.

1. YOKSULLUK KAVRAMI

Yoksulluk, bazı bireylerin çeşitli ihtiyaçlarından yoksun kalmaları anlamında insanoğlunun tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Çağdaş yoksulluk kavramının geçmişi ise 1800’lü yılların sonlarına doğru Charles Booth ve Seebohm Rowntree’nin bilimsel çalışmalarına dayanmaktadır. Charles Booth’un 1885 yılında Henry Hyndman tarafından yayınlanan ve Londra’da yaşayanların %25’inin

⁴ Francisco Ferreira ve diğ., “Protecting The Poor from Macroeconomic Shocks”, The World Bank, Poverty Reduction and Economic Management Network, Poverty Group and Development Research Group, Poverty and Human Resources, 1999, p. 4.

çok yoksul olduğuna dair çalışmasına karşı ortaya koyduğu 1886-1903 yılları arasında sürdürdüğü anketlerden oluşturduğu “Life and Labour of the People in London – Londra’daki İnsanların Yaşamları ve Çalışma Hayatı” çalışması⁵, toplumu belirli gelir dilimlerine bölmüş ve yoksulları sınıflandırmıştır. İki ciltlik kitabın ekinde renklerle belirtilmiş Londra’nın gelir dağılımı haritası günümüz sosyo ekonomik yapısında yer alan gelir gruplarının belirlenmesinde etkili olmuştur.

Benjamin Seebohm Rowntree ise Booth ile aynı paralelde oluşturduğu hanehalkına yönelik anketler ile, yoksul olarak yaşayan sınıfı iki gruba ayırmış ve bunları tanımlamıştır. Birinci grup haftalık toplam kazançları, sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için asgari ihtiyaçları karşılamada yetersiz olan ailelerdir. Rowntree’nin çalışmalarında bu tür ailelerin yoksulluğu “birincil yoksulluk” olarak tanımlanmıştır. İkinci grup ise haftalık toplam kazançları, eğer kazançlarının bir kısmı faydalı ya da boşa yapılan çeşitli harcamalar ile erimese sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için yeterli olabilecek ailelerin oluşturduğu gruptur. Bu yoksulluk ise ikincil yoksulluktur. Rowntree birinci grupta yer alan ailelerin belirlenebilmesi için söz konusu grupta yer alan ailelerin haftalık olarak ihtiyaç duydukları yiyeceklerin miktarının ve türlerinin, barınma masraflarının ve ailenin ihtiyaç duyduğu zorunlu diğer kalemlerin belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir⁶. Günümüzde bu iki kavram mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk olarak ortaya konmaktadır. Rowntree yoksulluk ile ilgili toplamda üç anket çalışması gerçekleştirmiştir. Bunlar 1899 yılında, 1936 yılında ve 1950 yılında İngiltere’nin York Şehri’nde gerçekleştirdiği anketlerdir⁷.

Mutlak yoksulluk, BM’nin 1995 yılında Kopenhag’da düzenlediği Dünya Sosyal Zirvesi’nde uluslararası bir tanıma kavuşmuştur. “*Mutlak yoksulluk; yiyecek, sağlıklı içme suyu, temizlik tesisleri, sağlık, barınma, eğitim ve bilgi hizmetleri dahil temel insani ihtiyaçlardan ciddi düzeyde yoksun olma durumu*” olarak tanımlanmaktadır. Mutlak yoksulluk tanımı bugüne kadar uluslararası düzeyde kabul görmüş tek tanım olma özelliğindedir.⁸ Yoksulluğun kapsamının belirlenmesi oldukça güçtür. Ancak yoksulluk, mutlak yoksulluk anlamında düşük gelirden daha fazlası anlamına gelmektedir. Mutlak yoksulluk aynı

⁵ George Davey Smith, Daniel Dorling and Mary Shaw, Poverty, Inequality and Health in Britain, 1800-2000: A Reader, Ed. George Davey Smith, Daniel Snorling, Mary Shaw, The Policy Press, 2001, p.XXVIII.

⁶ Benjamin Seebohm Rowntree, Poverty; A Study of Town Life, Macmillan and Co., Harvard University Library, Limited, London, 1908, p. x.

⁷ http://seebohm.net/pdf/Benjamin_Seebohm_Rowntree.pdf, Erişim Tarihi: 23 Ağustos 2013.

⁸ David Gordon, Shailen Nandy, “Measuring Child Poverty and Deprivation”, Global Child Poverty and Well Being, Ed. Alberto Minujin, Shailen Nandy, 2012, p.58.

zamanda eksik beslenme, yetersiz sağlık imkanları ve eğitim eksikliği anlamına da gelmektedir. Ayrıca tüm yoksullar, yukarıda bahsi geçen ekonomik, siyasi ve sosyal faktörlerden aynı ölçüde etkilenmiyor olabilirler. Yoksullar ile diğerleri arasında çizginin nereden çizileceği konusunda, gelirlerin ve yaşam standartlarının değişik zamanlarda ve farklı yerlerde nasıl hesaplanacağı hakkında anlaşmazlıklar da bulunmaktadır⁹. Bunun temel sebebi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde mutlak yoksulluğun ortadan kalkmış olmasıdır.

Rowntree'nin ikincil yoksulluk olarak yüzyıl önce tanımladığı günümüzde ise görelî yoksulluk olarak kullanılan kavram ise toplumda gelir grupları arasında mevcut bulunan ekonomik farklılıklardan ötürü belirli gelir gruplarının ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamasından kaynaklanmaktadır. Görelî yoksulluk kavramı “*bir bireyin toplumdaki ortalama birey ya da aileden ciddi seviyede daha az kaynaklara sahip olması ve bu yüzden olağan yaşam tarzından, alışkanlıklardan ve aktivitelerden dışlanması*” olarak tanımlanmaktadır¹⁰. Görelî yoksulların gelir düzeyleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ancak yaşadıkları toplum içerisinde görelî yoksullar sahip oldukları kaynakların görelî olarak kıt olması sebebiyle, çeşitli fiziki ve sosyal imkanlardan yoksun kalmaktadırlar.

Yukarıda verilen tanımlara rağmen, henüz konuyla ilgili tam olarak görüş birliğine varılmış değildir. Sorun yoksulluk göstergesi olarak sadece ekonomik kriterlerin mi yoksa ek sosyal ve siyasal kriterlerin de göz önünde bulundurulması gerekliliği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Literatürde çoğunlukla ekonomik kriterler kullanılmaktadır ve yoksulluk “*ihtiyaçları karşılamak için yeterli ekonomik kaynaklara sahip olamama durumu*” olarak ifade edilmektedir.¹¹ Ülkelerarasında karşılaştırmaya imkan veren bir ölçüt olarak hanehalkı geliri üzerinden görelî yoksulluk hesaplamaları yapılmaktadır.

2. GÖRELİ YOKSULLUĞUN ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMASINA İMKAN VEREN HANEHALKLARININ ORTALAMA GELİRİ ÜZERİNDEN YAPILAN YOKSULLUK HESAPLAMALARI

Yoksulluğun ölçümünde bir yaşam standardı göstergesini belirlemek gerekmektedir. Yaşam standardı veya yaşam düzeyi genellikle hanehalkının aylık veya yıllık kişi başına tüketim harcaması ya da

⁹ World Bank, World Development Report, 1980, p. 43.

¹⁰ Peter Townsend, “The Meaning of Poverty”, The British Journal of Sociology, Vol. 13, No.3 (Sep., 1962), p.225.

¹¹ Asena Caner, “Yoksulluk ve Gelir Dağılımı”, Türkiye Ekonomisi Yeni Yapı (2000-2008), Ed. Nazende Özkaramete Coşkun, Bölüm 12, İmaj Yayınevi, Ankara, 2009, s.289.

geliri olarak tanımlanmaktadır.¹² Uygun yaşam standardı algısı dönemsel olarak ve ülkeden ülkeye farklılık gösteren bir kavramdır. Bu yüzden OECD ülkeleri arasında ortak olarak kararlaştırılmış bir görelî yoksulluk ölçütü bulunmamaktadır. Yoksulluk, gelir eşitsizliği bakımından irdelendiğinde denkleştirilmiş hanehalkı gelirleri önemli bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Her ülkenin kişi başına belirlenen ortalama gelirinin altında kalan bireyler; o toplumda görelî yoksul olarak nitelendirilmektedirler. Belirlenen görelî yoksulluk eşiği, her ülkede farklı bir yoksulluk sınırının ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Refah seviyesi yüksek ülkelerdeki üst yoksulluk eşikleri; bu ülkelerde yoksulluğun önlenmesi ile yoksul bireylerin ülkenin alışılmış yaşam standardına, mal ve hizmetlerine erişebilecekleri anlamına gelmektedir. Bu metot ile elde edilen yoksulluk oranı, yoksulluk sınırı altında kalan kişi sayısını vermektedir¹³. Sosyal açıdan kabul edilebilir ya da olağan terimleri gelir yoksulluğu sınırlarının belirlenmesinin toplumdaki sosyal normlara bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin üçüncü dünya ülkelerindeki yoksulluk sınırı 1 doların altı olarak kabul edilir ve mutlak yoksulluk olarak nitelendirilirken, İngiltere’de yoksulluk nitelemesi için bu sınır yerini farklı bir sınıra bırakacaktır.

İngiltere’de yoksulluğun ölçümünde hanehalkı bazında gelir hesaplamaları yapılarak, belirlenen gelirler üzerinden düşük-gelir sınırının altında kalan hanehalklarının yoksul oldukları kabul edilmektedir.¹⁴ 1974 yılından beri İngiliz Hükümeti yıllık olarak ortalama gelir seviyesinin altında yaşayan hanehalkları ile ilgili rapor yayınlamaktadır. Raporlarda kesin bir yoksulluk sınırı belirtilememekte ancak gelir sınırının altında kalan toplam nüfusun oranı verilmektedir. Hesaplamalarda özellikle gelir ortalamasının %50’lik kısmına odaklanılmaktadır¹⁵.

Ancak son yıllarda gelir ortalaması yerini %60’lık gelir ortalamasının (medyan) altında kalan kişi sayılarının belirlenmesi sistemine bırakmıştır. Ortalama ölçümünde, diğer toplam gelirin %50’lik ortalamasına göre bazı avantajlar söz konusudur. Bunlar arasında nüfus grupları arasında gelir değişimlerine karşı daha az değişkenlik gösterme bir tanesidir. Örnek vermek gerekirse, %50’lik ortalama gelir sisteminde, ortalamanın altında kalan herkese ortalamaya erişebilme-

¹² Özlem Ayvaz Kızılgöl, Şenay Üçdoğruk, “2002-2006 Yılları Arasında Türkiye’de Yaşam Standartları ve Yoksulluğa İlişkin Mikro Ekonometrik Analizler”, Atatürk Üniversitesi, İİBF Dergisi, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı, 2011, p. 375.

¹³ OECD, Society At a Glance 2011: OECD Social Indicators, OECD Publishing, France, p.68.

¹⁴ <http://www.poverty.org.uk/summary/income%20intro.shtml> (11 Aralık 2008).

¹⁵ John G Treble, “Changing Patterns of Poverty in Wales, Scotland and England, 1996-2000”, Welsh Economy Labour Market Evaluation and Research Centre (WELMERC): Department of Economics Discussion Papers, University of Wales Swansea, 2002, p. 2.

lerini olanaklı kılacak şekilde destek verilse bu durumda ortalama oranı yeniden değişecek ve yükselecekti. Bunun aksine %60 ortalama, ortalamanın altında kalan herkese gelir desteği verilerek ortalama seviyesine çıkarıldıklarında, ortalama yine aynı kalmaktadır. Bir diğer avantaj ise ortalamanın toplumda çok zengin insanların gelirlerinde meydana gelen değişikliklerden etkilenmemesidir¹⁶. Çalışmada OECD verileri ile karşılaştırılma yapılabilmesi amacıyla hem %50 hem de %60'lık ortalamalar verilmektedir.

Hanehalklarının ihtiyaçları, hanehalkına her yeni bir bireyin eklenmesiyle artmaktadır. Ancak hanehalklarının tüketim ekonomilerinin ölçeği aynı oranda artmamaktadır. Barınmada kullanılan mekanın artırılması ya da elektrik ihtiyacının artması tek kişilik bir hanehalkına göre üç kişilik bir hanehalkında daha az olmaktadır. Bu yüzden hanehalklarının gelirlerinin karşılaştırılabilmesi amacıyla denkleştirme yapılmaktadır. Bu konuda kullanılan birçok ölçek mevcuttur. Bunlardan başlıcaları “karekök ölçeği”, “Oxford ölçeği”, “OECD düzeltilmiş ölçeği” ve “Mc Clements ölçeği”dir. Bu ölçeklerden “Mc Clements” ölçeği İngiltere’de başta çocuk yoksulluğu olmak üzere yoksulluk ölçümlerinde kullanılmaktadır. Ancak gelecekte bu ölçek yerini “düzeltilmiş OECD ölçeğine” bırakacaktır. Böylece diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırma daha kolay yapılabilecektir¹⁷.

Tablo 1. Farklı Denklik Ölçeklerine Göre Aile Tipleri

	Karekök	Düzeltilmiş OECD	Mc Clements	Orshansky	Canadalı LICO's
Tek yetişkin	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Tek yetişkin, tek çocuk	1.41	1.30-1.50	1.33-1.52	1.33	1.22
Tek yetişkin, iki çocuk	1.73	1.60-2.00	1.66-2.05	1.55	1.52
Çocuksuz evli çift	1.41	1.50	1.64	1.29	1.22
Bir çocuklu evli çift	1.73	1.80-2.00	1.97-2.16	1.55	1.52
İki çocuklu evli çift	2.00	2.10-2.50	2.30-2.69	1.95	1.89

Not : Ölçeklerde hanehalkının bulunduğu bölge ve çocukların yaşları gibi konular göz ardı edilerek basitleştirilmiştir.

Kaynak: Peter Whiteford ve Willem Adema, “What Works Best in Reducing Child Poverty: A Benefit or Work Strategy?”, OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 51, 2007, p. 12.

Tablo 1’de söz konusu ölçeklere yer verilmektedir. Bu ölçekler arasında Orshansky ölçeği ABD’de, ve LICO ölçeği Kanada’da kulla-

¹⁶ <http://www.poverty.org.uk/summary/income%20intro.shtml> (11 Aralık 2008)

¹⁷ Peter Whiteford ve Willem Adema, “What Works Best in Reducing Child Poverty: A Benefit or Work Strategy?”, OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 51, 2007, p. 12.

nılmaktadır. Ölçekler yardımıyla her bir hanehalkına ihtiyaçları oranında bir değer atanmaktadır. Bu değerler yaygın bir şekilde hanehalkının büyüklüğüne göre verilmektedirler. Hanehalklarının gelir hesaplamalarının denkleştirilmesi yapılırken tek yetişkin esas alınmaktadır. Tüm ölçeklerde tek yetişkinden oluşan hanehalkına bir değeri atanmaktadır. Bunun ardından çocuk ve yetişkin sayılarının artması durumlarında oranlar yapılan istatistiksel hesaplamalar doğrultusunda arttırılmakta, böylece hanehalklarının gelirleri, yoksulluk hesaplamaları yapılırken denkleştirilmektedir. Denkleştirme karşılaştırma açısından ve gelirin eşit dağıtılmasında büyük önem taşımaktadır.

Tablo 1'de yer alan OECD ölçeğine göre tek yetişkinden oluşan hanehalkı 1 birim olarak alındığından tek yetişkin ve tek çocuklu bir hanehalkının ortalama gelirinin tek yetişkinli bir hanehalkına göre 1.30 -1.50 aralığında hesaplanacağı öngörülmektedir. Çocuksuz evli bir çiftin, tek yetişkinli bir hanehalkına göre gelir denkliği için 1.50 katsayısının dikkate alınması gerekmektedir.

Türkiye'de, TÜİK'in kullandığı eşdeğerlik ölçeği yada eşdeğer hanehalkı geliri hesaplaması referans kişi için "1", 14 yaş ve üzerindeki tüm fertler için "0,5" ve 14 yaşın altındaki tüm fertler için "0,3" katsayısının çarpılarak hesaplanması şeklinde uygulanmaktadır. TÜİK'in kullandığı eşdeğer hanehalkı geliri hesaplaması OECD ölçeğine uygun bulunmaktadır.¹⁸ Katsayının OECD ölçeğine uygun olması uluslararası karşılaştırmaların yapılmasını mümkün kılmaktadır.

Türkiye'de yoksulluğun ölçümü ile ilgili çalışmalar 2000'li yıllardan itibaren ivme kazanmaya başlamıştır¹⁹. 2002 yılına kadar TÜİK tarafından yayınlanan veriler makro ekonomik harcamaların yoksulluk üzerine etkilerini ekonometrik yöntemlerle tahmini şeklinde-dedir. Bu yüzden yoksulluk üzerine resmi kurum tarafından yayınlanan ilk çalışma TÜİK'in 2002 yılı hanehalkı bütçe anket çalışması sonuçlarından ibarettir²⁰. Bu çalışmada TÜİK mutlak yoksulluğun temelini teşkil eden gıda sepetini belirlemiş ve gıda harcamasına göre en önemli paya sahip 80 madde gıda sepeti olarak tespit edilmiştir. Bir kişinin günlük asgari 2100 kalori almasını sağlayacak miktarlar, bu 80 maddeden tespit edilmiştir. Bu sepetin maliyeti mutlak yoksulluk sınırı

¹⁸ TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (Kesit) 2011 Mikro Veri Seti, http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/essdegerlik-oeleceggi/index.html, Erişim Tarihi: 6 Eylül 2013.

¹⁹ Kemal Aydın, Tunçay Güloğlu, "Türkiye'de Nispi Yoksulluğun Sosyo-ekonomik Analizi", Sosyal Siyaset Konferansları, İstanbul Üniversitesi, Sayı: 60, 2011/1, s.92.

²⁰ Salih Barışık, Ahmet Kasap, "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Kamu Harcamalarının Rolü", Journal of World of Turks ZFWT, Volume 4, No. 3, 2012, s. 28.

olarak kabul edilmiştir²¹. 2002 yılı öncesi Türkiye’de yoksulluk düzeyini gösteren veriler ile geçmiş yıllarda yoksulluğun nasıl bir seyir izlediği hakkında kesin bir kanaate ulaşmak güçtür. Ayrıca yoksulluk düzeyinin belirlenmesine ilişkin yapılan çalışmalarda kullanılan yöntemler birbirlerinden farklılık göstermektedir²².

TÜİK Hane Halkı Bütçe Anketleri’ni kullanarak 2006 yılından itibaren her yıl gelir dağılımı, gelire bağlı yoksulluk, sosyal dışlanma ve diğer yaşam koşulları konularında bilgi derlemeye yönelik “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması”ni uygulamaya koymuştur. ²³ 2006 yılından itibaren uluslararası düzeyde ülkelerarasında karşılaştırma yapılabilecek şekilde hanehalkı ortalama geliri üzerinden görel yoksulluk oranları TÜİK tarafından kamuoyuna sunulmaktadır.

3. OECD ÜYESİ ÜLKELERDE YOKSULLUK

Türkiye’nin de kurucu üyesi olduğu Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)’nin geçmişi 1948 yılına uzanmaktadır. II. Dünya Savaşı’nın Avrupa Kıtası’nda yol açtığı yıkımı onarmak için ABD finansmanı ile ortaya konan Marshal Planı’nın uygulanması için ilk kez Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü adıyla kurulmuştur. OECD ismine ise örgüte ABD ve Kanada’nın da katılımıyla; 14 Aralık 1960 yılında imzalanan ve küresel bir örgüt kimliği kazanmasına yol açan OECD sözleşmesiyle kavuşmuştur. OECD kurucu sözleşmesinin 30 Eylül 1961 tarihinde yürürlüğe girmesiyle örgüt resmen hayata geçirilmiştir. OECD’nin günümüzde 34 üyesi bulunmaktadır.²⁴

OECD üyesi ülkelerde ekonomik işbirliğinin sonuçlarının ortaya konması ve ülkelerarası karşılaştırmaların yapılabilmesi amacıyla örgütün oluşturduğu veritabanları bulunmaktadır. Bu veritabanları ülkelerarası karşılaştırmaların yapılabilmesi amacıyla belirli standartlara göre oluşturulmaktadır. Çalışmanın ana konusunu oluşturan yoksulluk ve çocuk yoksulluğunda; ülkenin ortalama gelirinin %50’sinin altında yaşayan hanehalkları görel yoksul ve bu

²¹ Şadan Çalışkan, “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk”, Sosyal Siyaset Konferansları, İstanbul Üniversitesi, Sayı: 59, 2010/2, s.100.

²² İdris Sarısoy, Selçuk Koç, “Türkiye’de Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi”, Maliye Dergisi, Sayı 158, Ocak-Haziran 2010, s.334.

²³ Siddık Ensari, “TÜİK’in Yoksulluk Analizleri Üzerine”, Maliye Finans Yazıları, Yıl: 24, Sayı:87, Nisan 2010, s.10 ve TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2011, Türkiye İstatistik Kurumu, Yayın No: 3928, Ankara, Mayıs 2013.

²⁴ OECD, “History”, <http://www.oecd.org/about/history/>, Erişim tarihi: 27 Ağustos 2013.

hanehalklarının 0-17 yaş grubu çocukları, OECD verilerine göre nüfusun çocuk yoksulluğu çeken kısmı olarak kabul edilmektedir.

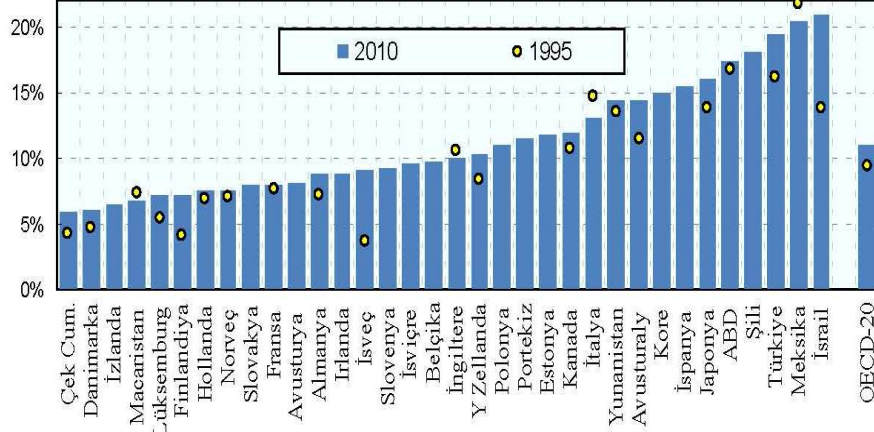
Tablo 2: 2011 Yılında OECD Üyesi Ülkelerde Toplam Nüfus

Ülke	Nüfus	Ülke	Nüfus	Ülke	Nüfus	Ülke	Nüfus
Avustralya	22.324.000	Fransa	63.249.090	Kore	49.779.440	Slovenya	2.052.496
Avusturya	8.423.635	Almanya	81.797.670	Lüksemburg	518.346	İspanya	46.174.600
Belçika	11.047.740	Yunanistan	11.299.980	Meksika	109.219.900	İsveç	9.449.000
Kanada	34.483.980	Macaristan	9.971.726	Hollanda	16.693.070	İsviçre	7.912.398
Şili	17.248.450	İzlanda	319.013,5	Y.Zellanda	4.405.000	Türkiye	73.950.000
Çek Cum.	10.496.670	İrlanda	4.576.748	Norveç	4.953.000	İngiltere	61.761.000
Danimarka	5.570.572	İsrail	7.753.912	Polonya	38.525.670	ABD	311.587.800
Estonya	1.339.928	İtalya	60.723.570	Portekiz	10.557.560		
Finlandiya	5.388.272	Japonya	127.799.000	Slovakya	5.398.384		

Kaynak: OECD Statistics Database, Data Extracted On 26 August 2013, 12:18 UTC from OECD.Stat

Tablo 2’de OECD üyesi ülkelerde toplam nüfus rakamlarına yer verilmektedir. ABD, Japonya, Meksika ve Almanya en kalabalık nüfusa sahip ülkelerdir. ABD nüfusu 311 milyon, Japonya 127 milyon, Meksika 109 milyon, ve Almanya 81 milyon kişilik nüfusa sahiptir. OECD üyesi, en az nüfusa sahip ülkeler ise Lüksemburg, Estonya, Slovenya ve İrlanda’dır. Lüksemburg 518 bin, Estonya 1 milyon 339 bin, Slovenya 2 milyon ve İrlanda 4 milyon 576 bin kişilik nüfusa sahiptir. OECD veritabanında Türkiye’nin nüfusu 73 milyon 950 bin kişi ve İngiltere’nin nüfusu ise 61 milyon 761 bin kişi olarak belirtilmektedir.

Grafik 1: OECD Üyesi Ülkelerde Hanehalkı Gelirlerine Göre Görelî Yoksulluk

Not: Şili ve Japonya için 2006 verileri, Avusturalya, Finlandiya, Fransa, Almanya, İsrail, Meksika, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç ve ABD için 2008, Macaristan, Japonya, Yeni Zelanda ve Türkiye için 2009 ve Şili için 2011 verileri alınmıştır.

Kaynak: OECD, "Crisis Squeezes Income and Puts Pressure on Inequality and Poverty", Report on New Results from the OECD Income Distribution Database, OECD, 2013, p. 5.

Grafik 1'de 1995 ve 2010 yıllarında OECD üyesi ülkelerde hanehalkı ortalama gelirine göre görelî yoksulluk oranları verilmektedir. 1995 yılı ile karşılaştırıldığında, 2010 yılında Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Lüksemburg, Finlandiya, Hollanda, Norveç, Fransa, Almanya, İsveç, Yeni Zelanda, Kanada, Yunanistan, Avusturalya, Japonya, ABD, Türkiye, İsrail gibi ülkelerde görelî yoksulluk kapsamına giren kişi sayısında artış görülmektedir. Buna karşın; 2010 yılında 1995 yılına göre, Macaristan, İngiltere, İtalya ve Meksika'da görelî yoksul kişi sayısında azalma görülmektedir. Tablo 3'te görüldüğü üzere OECD üyesi ülkelerin tümünde toplam nüfusun %5'i ile %20'si arasında kalan bir grup ortalama gelirin altında gelir sağlayarak, belirli ihtiyaçlarından yoksun kalmakta ve sosyo-ekonomik yapı içerisinde görelî yoksul olarak nitelenmektedir. İngiltere OECD ortalaması olan yaklaşık %12'lik yoksulluk oranına yakın bir ortalama seyir izlemektedir. Türkiye ise OECD ortalamasının üzerinde yer almaktadır.

OECD veritabanında yer alan yoksulluk oranları ile İngiltere ve Türkiye'nin istatistik kurumları tarafından yayımlanan verilerde bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Bunun başlıca sebebi OECD verilerinin dönemsel olarak değerlendirilmesidir. Grafik 1'de yer alan veriler OECD

gelir dağılımı veritabanından elde edilmiş verileri içermektedir. Tablo 3 ve Tablo 4'te yer alan veriler ise İngiltere İstatistik Bürosu ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan verilerden elde edilmiştir.

Tablo 3: İngiltere’de Göreli Yoksulların Toplam Nüfusa Oranı

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Görelî Yoksul Nüfus, %50 Medyan Gelir Oranı	13	13	14	14	14	14	15	15
Görelî Yoksul Nüfus, %60 Medyan Gelir Oranı	20	20	20	21	21	21	21	23

Not : Barınma Giderleri Dahil Medyan Gelir Oranı Kapsamına Giren Nüfus Verilmektedir.

Kaynak : Department for Work & Pensions, “Households Below Average Income”, National Statistics Report, June 2013, United Kingdom, p.59.

Tablo 3'te İngiltere’de göreli yoksulların toplam nüfusa oranları ile ilgili veriler yer almaktadır. 2004 yılında %50 ortalama gelirin altında kalan bireylerin toplam nüfusa oranı %13 iken bu oran 2011 yılında %15'e yükselmiştir. Bu durum İngiltere’de göreli yoksulluk oranının iki puan arttığını ortaya koymaktadır. Ortalama gelirin %60'ının altında kalan bireyler değerlendirildiğinde ise 2004 yılında toplam nüfusun %20'si bu eşiğin altında yer alırken 2011 yılı itibariyle bu oran %23'e yükselmiştir. Her iki gelir ortalamasında da göreli yoksul nüfus geçen yıllar itibariyle artış göstermektedir.

Tablo 4: Türkiye’de Göreli Yoksulların Toplam Nüfusa Oranı

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Görelî Yoksul Nüfus, %50 Medyan Gelir Oranı	14,2	16,2	18,4	15,4	16,1	16,9	16,6	16,0
Görelî Yoksul Nüfus, %60 Medyan Gelir Oranı	-	-	25,0	22,8	23,7	23,8	23,5	22,6

Not : Medyan Gelirin %50'sinin altında kalan nüfus oranı verilmektedir. Sadece 2004 ve 2005 yılları verileri 1. kaynaktan alınmıştır.

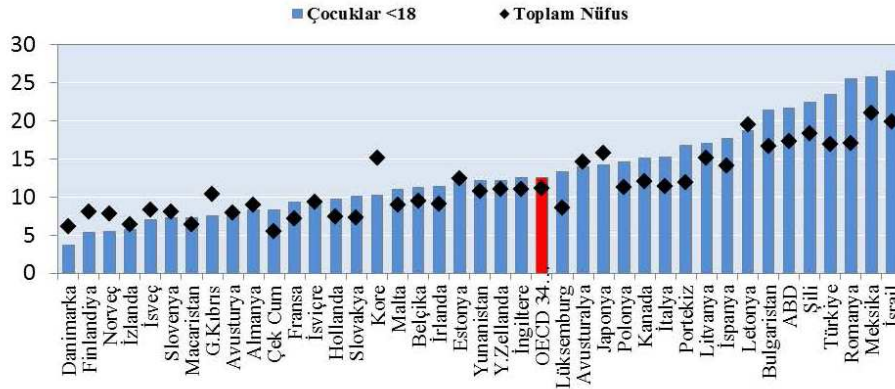
Kaynak : TÜİK, Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi -6, Yayın No: 3186, Ankara, Eylül 2008, s.49 ve TÜİK, “Gelire Dayalı Görelî Yoksulluk Sınırına (Türkiye İçin Hesaplanan) Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı (Türkiye) Excel Dosyası, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2011, TÜİK Veritabanı, www.tuik.gov.tr/PrelstatistikTablo.do?istab_id=1387, Erişim Tarihi: 6 Eylül 2013.

Tablo 4'te Türkiye’de göreli yoksulların toplam nüfusa oranları verilmektedir. 2004 yılında medyan gelirin %50'sinin altında gelire sahip olan göreli yoksulların toplam nüfusa oranı %14,2 iken bu oran geçen yıllar ile birlikte inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. 2006 yılında %18,4 ile en yüksek orana ulaşmıştır. 2006 yılından itibaren göreli yoksulların toplam nüfusa oranı düşüşe geçmiştir. 2011 yılı itibariyle göreli yoksulların %50 medyan gelire göre toplam nüfusa oranı %16 olarak gerçekleşmiştir.

4. ÇOCUK YOKSULLUĞU

1980 yılından itibaren görülen teknolojik değişimler neticesinde elde edilen büyüme hızları ve ülkelerin gayri safi milli hasıllarındaki artışlara rağmen gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan sorunlardan bir tanesi olarak çocuk yoksulluğu gündemden düşmemektedir. Corak'ın 2008 yılında yaptığı çalışmasına göre OECD ülkeleri içerisinde medyan gelirin yarısından daha az bir seviyede gelire yaşamını sürdüren hanehalklarındaki çocukların oranı %3 ile %25 arasında değişmektedir. Ülkelerin büyük çoğunluğunda ise her on çocuktan bir tanesi yoksulluk sınırı altında yer almaktadır. Gözlemcilerin çoğunluğunun endişe duyduğu bir başka nokta ise yoksulluk içerisinde büyüyen çocukların gelecekte ekonomik açıdan iyi bir duruma gelmelerinin ve çocukların fırsatları değerlendirebilmelerini engellediğidir. Bunun başlıca sebepleri arasında yoksulluğun çocukların okula gitmelerinin önünde bir engel teşkil ederek onların gelişimlerini kısıtlamasıdır²⁵.

Grafik 2: OECD Üyesi Ülkelerde Çocuk Yoksulluğu

Not : Japonya için 2006, Danimarka için 2007 ve Macaristan için 2009 verisi geçerlidir. Yoksulluk eşiği olarak tüm nüfusun %50 medyan geliri hesaplanmıştır. 18 yaş altı bireyler çocuk kapsamındadır.

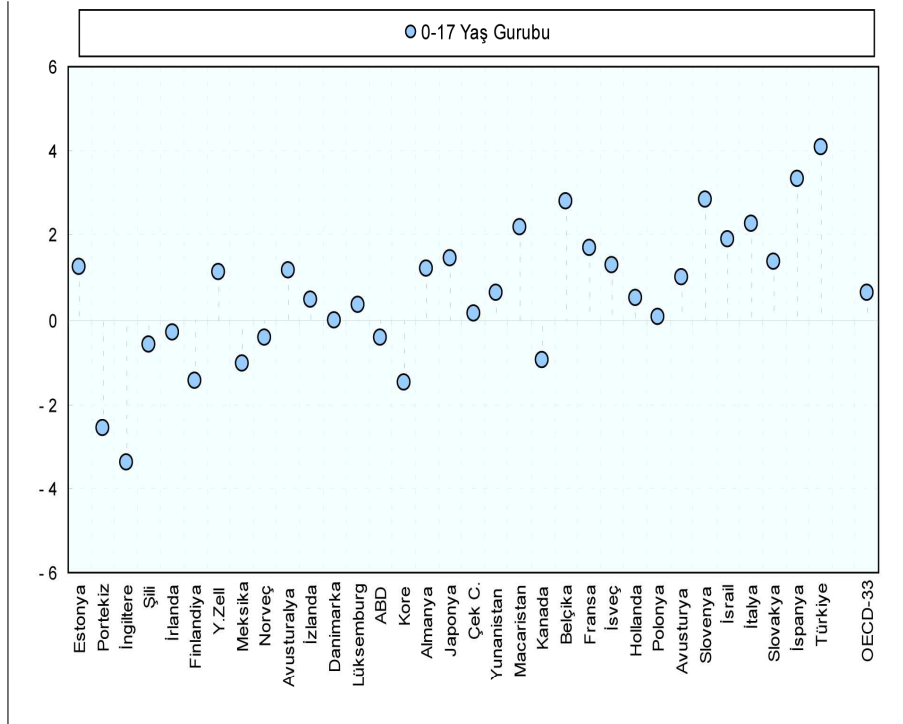
Kaynak : OECD, Income Distribution Questionnaire, version January 2012, for OECD Countries; EU-SILC 2009 for Non-OECD Countries

²⁵ Miles Corak et al., "A Portrait of Child Poverty in Germany", The Review of Income and Wealth, Series 54, number 4, International Association for Research in Income and Wealth, December 2008, p.547.

Grafik 2’de OECD üyesi ülkelerde Ocak 2012’de gerçekleştirilen gelir dağılımı anketinden elde edilen yoksulluk verilerine yer verilmektedir. Çocuk yoksulluğunun en yüksek olduğu ülkeler arasında Romanya, Meksika ve İsrail yer almaktadır. Çocuk yoksulluğunun en düşük olduğu ülke ise Danimarka’dır. Danimarka’yı takiben, çocuk yoksulluğunun en düşük olduğu OECD üyesi ülkeler arasında Finlandiya, Noveç, İzlanda ve İsveç yer almaktadır. Avrupa Birliği’nin en önemli ülkeleri arasında yer alan Almanya’da çocuk yoksulluğu oranı %8 civarında iken, Fransa’da bu oran %9 civarındadır. İngiltere’de çocuk yoksulluğu çalışmada gösterildiği üzere %12 civarında iken bu rakam Türkiye’de %18’lerde görülmektedir. Verilerde 18 yaş altı bireyler çocuk kapsamında değerlendirilmektedirler. OECD 34 ortalamasına göre çocuk yoksulluğu %12 civarında seyretmektedir.

2008 yılının son aylarından itibaren finans piyasalarında ortaya çıkan Küresel ekonomik kriz birçok ülkede hissedilmiştir. Zamanla reel sektöre de yansıyan kriz; istihdam daralmalarına ve resesyona yol açmıştır. Bu ortamda krizin çocuk yoksulluğu üzerine etkileri Grafik 3’de değerlendirilmektedir. Grafik 3’de yer alan veriler değerlendirildiğinde çocuk yoksulluğu oranlarının bu 2007-2010 döneminde birçok ülkede artış trendine girdiği görülmektedir. Özellikle İspanya, Türkiye, Slovenya, Belçika, Macaristan, ve İtalya’da çocuk yoksulluğu oranı %3’ün üzerinde artış göstermiştir. Buna karşın Estonya, Yeni Zelandada, Avusturalya, Almanya, Japonya, Fransa, İsveç, Avusturya ve Slovakya’da yaklaşık %2’lik bir artış görülmüştür. Veriler dönemsel olarak yansıtılmaktadır.

Grafik 3: 2007-2010 Yılları Arası OECD Üyesi Ülkelerde Çocuk Yoksulluğu Oranlarının Yüzdelerik Değişimi

Not: Şili ve Japonya için 2006 verileri, Avusturalya, Finlandiya, Fransa, Almanya, İsrail, Meksika, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç ve ABD için 2008, Macaristan, Japonya, Yeni Zelanda ve Türkiye için 2009 ve Şili için 2011 verileri alınmıştır. 18 yaş altı bireyler çocuk kapsamındadır.

Kaynak: OECD, "Crisis Squeezes Income and Puts Pressure on Inequality and Poverty", Report on New Results from the OECD Income Distribution Database, OECD, 2013, p. 5. kaynağından derlenmiştir.

Grafik 3'de OECD üyesi ülkelerde çocuk yoksulluğu oranlarının 2007-2010 yılları arasında değişim yüzdelerine yer verilmektedir. OECD'nin 33 üyesinin verilerinin mevcut olduğu grafiğe göre OECD genelinde çocuk yoksulluğu oranları yaklaşık iki puanlık bir artış göstermektedir. İngiltere'de çocuk yoksulluğu oranı yaklaşık üç puan azalırken, Türkiye'de bu dönemde çocuk yoksulluğu oranı artış göstermiştir.

Tablo 5: İngiltere’de Çocuk Yoksuluğu

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Görelî Yoksul Nüfus, %50 Medyan Gelir Oranı	17	18	18	18	18	17	17	18
Görelî Yoksul Nüfus, %60 Medyan Gelir Oranı	27	28	28	29	28	27	27	29

Not: Barınma Giderleri Dahil Medyan Gelir Oranı Kapsamına Giren Nüfus Verilmektedir. Tablo’da 16 yaşın altındaki bireyler çocuk kapsamına dahil edilmiştir. Evlenmemiş, herhangi bir kimse ile birlikte yaşamayıp ailesi ile yaşayan ve tam zamanlı öğrenci olan ya da devlet kurumlarında staj eğitimi alan 16-19 yaş arası bireylerde çocuk kabul edilmektedirler.

Kaynak: Department for Work & Pensions, “Households Below Average Income”, National Statistics Report, June 2013, United Kingdom, pp. 1-290.

Tablo 5’de İngiltere’de 2004-2011 yılları arasında görelî çocuk yoksulların toplam nüfusa oranları ile ilgili veriler yer almaktadır. %50 medyan gelirin altında yaşayan çocukların toplam nüfusa oranı 2004 yılında %17 iken bu rakam 2011 yılında %18 düzeyine çıkmıştır.

İngiltere’de kullanılan hanehalkı gelirleri doğrultusunda çocuk yoksulluğunun ölçümüne yöneltlen bazı eleştiriler söz konusudur. Hanehalkı geliri ile çocuk yoksulluğunun ölçümünün bazı kısıtları olduğu görüşü ileri sürülmektedir. Öncelikle hanehalkı geliri ile yoksulluğun ölçülmesinde çocukların hanehalkı ile aynı yaşam standartlarına sahip oldukları varsayılmaktadır. Genel anlamda hanehalkı fakir ise o hanehalkına mensup çocuğun da fakir olduğu varsayılmaktadır. Diğer bir ifadeyle hanehalkı gelirlerinin hanehalkı üyeleri arasında eşit olarak dağıtıldığı düşünülmektedir. Ancak bunun böyle olmadığı ve yoksul ailelerin çocuklarına karşı yaptıkları harcamalarda gelirleri karşılaştırıldığında orantısız harcama yaptıklarına dair çalışmalar literatürde mevcuttur. Bu nedenle çocukların yoksulluğunun ölçümünde alternatif olarak başka bir yöntem daha uygulanmaktadır. “İhtiyaçlar” metodu olarak adlandırılan metotta çocukların yaşamaları için gerek duyulan 30 ihtiyaç belirlenmiş ve bu listeye göre hazırlanan anket Haziran 1999’da Ulusal İstatistik Kurumu’nun “Omnibus” Anketi şeklinde uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar ihtiyaçlar metoduna göre İngiltere’de çocukların %34’ünün yoksul olduğunu ortaya koymuştur²⁶.

²⁶ D. Gordon, et al., Poverty and Social Exclusion in Britain, Joseph Rowntree Foundation, York, 2000, p. 32-33.

Tablo 6: Türkiye’de 2011 Yılı İtibariyle Çocuk Yoksulluğu

Cinsiyet Yaş Gurubu	Fert sayısı	Yoksul Fert Sayısı	Yoksulların Oranı %	Yoksulluk Oranı %
Toplam Nüfus	72 377	16 390	100,0	22,2
15 yaş altı Nüfus	18 952	6 088	37,1	32,1
Erkek çocuğu				
15 yaş altı	9 676	3 024	18,4	31,3
Kız çocuğu				
15 yaş altı	9 277	3 064	18,7	33,0

Kaynak : TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2011, Türkiye İstatistik Kurumu, Yayın No: 3928, Ankara, Mayıs 2013, s. 89

Tablo 6’da Türkiye’de çocuk yoksulluğu oranlarına yer verilmektedir. Türkiye’de yaşayan 15 yaş altı 18 milyon 952 bin çocuktan 6 milyon 88 bini %50 medyan gelirin altında yaşamlarını sürdürmektedir. Türkiye’nin 2011 yılı itibariyle çocuk yoksulluğu oranı %32,1 şeklindedir. Tablo 6’daki veriler Grafik 2 ile örtüşmemektedir. Bunun temel sebebi çocuk bireylerin 15 yaş altı olarak TÜİK tarafından hesaplanması, OECD’nin ise 18 yaş altı bireyleri çocuk olarak değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır.

5.ÇOCUK YOKSULLUĞUNUN SOSYO EKONOMİK NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Çocuk yoksulluğuna yol açan ana etmenler hanehalkının yapısı ve hanehalkının işgücü piyasasında bulunduğu yer şeklindedir. Ayrıca hanehalkı reisinin eğitim durumu, işgücü piyasasında bulunduğu konumdan bağımsız olarak çocuk yoksulluğuna neden olabilmektedir. 1984-2004 tarihleri arasında Batı Almanya ve 1992-2004 tarihleri arasında Federal Almanya’da (birleşme sonrası) çocuk yoksulluğu ile ilgili ekonometrik model kuran Fertig ve Tamm’ın 2009 tarihli çalışması; hanehalkı reisinin tam zamanlı çalıştığı, iki yetişkinli hanehalkında büyüyen bir çocuğun, çocukluk dönemi boyunca 6 aydan daha az bir süre yoksulluk çektiğini ortaya koymaktadır. Buna karşın, hanehalkı reisinin tam zamanlı olarak çalışmadığı, tek yetişkinli bir hanehalkında büyüyen çocuğun, çocukluk dönemi boyunca geçirdiği 18 yılın yaklaşık 5 yılında yoksulluk çektiğini ortaya koymaktadır. Hanehalkı reisinin herhangi bir işte çalışmadığı hanehalkında yetişen bir çocuğun ise ortalama 16.5 yıl yoksulluk çektiği çalışma sonuçlarında yer almaktadır.²⁷

²⁷ Michael Fertig, Marcus Tamm, “Always Poor or Never Poor and Nothing in Between? Duration of Child Poverty in Germany”, German Economic Review, 11 (2), Journal Compilation, Verein für Socialpolitik and Blackwell Publishing Ltd., 2009, p.164.

Yoksulluk uzun ve kısa vadede aç kalma, sosyal damgalanma, kötü şartlarda barınma, sağlık durumunun iyi olmaması ve bireyin kendi potansiyeline ulaşamaması gibi ciddi problemlere yol açabilmektedir. Yoksulluğun; nesiller boyu sürebilen yoksulluk içinde yaşayan insanlara sosyal ve ekonomik maliyeti bulunmaktadır.²⁸

Yoksulluk sosyal dışlanmaya yol açmaktadır. Yoksulluk yeterli gelir ve tüketimi gerçekleştirilememesi sonucu ortaya çıkan yoksulluk durumunu ifade ederken, sosyal dışlanma sadece bir yoksulluk durumu değildir. Yoksulluğa neden olan kurumsal mekanizmaları, ilişkileri ve davranışları kapsamaktadır.²⁹ Yoksul bireylerin sosyal olarak dışlanmaları onların çalışma yaşamında büyük öneme sahip olan sosyal becerilerden yoksun kalmalarına ve toplumsal yaşamdan izole olmalarına yol açmaktadır. Bu durum yoksulların düşük ücretli, niteliksiz ve refah seviyelerini yükseltmelerine olanak sağlamayan işlerde hayatlarını sürdürmelerine yol açmaktadır.

Anne-babaları yoksul olan çocukların gelecekte yoksul kalıp kalmadıkları ile ilgili çalışmalar literatürde mevcuttur. Bunlardan bir tanesi Corak'ın 2006 tarihli çalışmasıdır. Çalışmaya göre Amerika Birleşik Devletleri'nde düşük gelirli anne-babaya sahip çocukların yarısı düşük gelirli yetişkinler olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. İngiltere'de bu oran on çocuktan dört tanesinin yoksul olarak yaşamını sürdürmesi şeklindedir³⁰.

Çocukluk döneminde yoksulluk çeken bireyler, yetişkinlik döneminde bunun kalıcı etkisi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Geleneksel kanı ve birçok çalışmanın sonuçlarına paralel olarak, yoksul ailelerden gelen bireyler düşük eğitim almakta, yoksulluk riski ile daha fazla karşı karşıya kalmakta ve kendilerini daha az mutlu ve sağlık bakımından yoksul oldukları için daha az sağlıklı olarak görmektedirler³¹.

²⁸ Robert Stephens, "Dimensions of Poverty Measurement", Policy Quarterly, Volume 9, Issue 2, May 2013, p.22.

²⁹ Suat Uğur, Sivil toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2011, s.82

³⁰ Miles Corak, "Do Poor Children Become Poor Adults? Lessons from a Cross Country Comparison of Generational Earnings Mobility", Statistics Canada and IZA(The Institute of Study of Labor) Bonn, Discussion Paper No. 1993, March 2006, p. 1.

³¹ Takashi Oshio, Shinpei Sano, Miki Kobayashi, "Child Poverty as a Determinant of Life Outcomes: Evidence from Nationwide Surveys in Japan", Social Indicators Research, Volume 99, Issue 1, October 2010, p.98.

6. ÇOCUK YOKSULLUĞUNUN ÖNLENMESİNDE ALINAN TEDBİRLER

Hanehalkı gelirleri baz alınarak çocuk yoksulluğu hesaplamalarının göz önünde bulundurulduğu ülkelerde yoksulluğun önüne geçilebilmesi için çeşitli tedbirler alınmaktadır. Bunlar asgari ücretin arttırılması, yenidoğan bebek ve çocukların eğitim sürecinde hanehalkının desteklenmesi ve yoksul ailelerin birikim yapmalarının sağlanması şeklindedir.³²

İngiltere’de çocuk yoksulluğunun geçen yıllar ile birlikte durağan bir seyir izlemesinde politikacıların konunun çözümüne yönelik çalışmaları önemli rol oynamaktadır³³. İngiliz Hükümeti 2000’li yılların başından bu yana çocuk yoksulluğunun giderilmesi için etkin politikalar uygulamaya koymuştur. Mart 1999’da dönemin Başbakanı Tony Blair “çocuk yoksulluğunun sona erdirilmesi” görevi için yirmi yıllık bir dönemi kapsayan planı uygulamaya sokmuştur. Bu planın ortaya konmasında 1979’dan 1990’lara kadar gelinen dönemde çocuk yoksulluğunun görece gelir seviyeleri hesaplamalarına göre üç kat daha artması en büyük etken olmuştur³⁴.

Çocuk yoksulluğunun önlenmesine yönelik uygulamaya konan politikalar arasında anne babaların ücretli işlerde çalışmaları, çocuk vergisi kredisi (bu kredi daha önce çocuklar için hanehalkına verilen (Nisan 2003 çocuk yardımı hariç) nakit yardımlarının yerini almıştır), çalışma vergisi kredisi, çocuk bakımı vergisi kredisi ve ulusal minimum haftalık ücret uygulamaları yer almaktadır³⁵. Çocuk vergisi kredisi ile ilgili olarak Hükümet 2008 yılı itibariyle yeni bir politikayı uygulamaya sokmuştur. Bu politika, gelir desteğine ihtiyaç duyan hanehalklarının daha önce tercihlerine bırakılan çocuk vergisi kredisinin artık otomatik olarak verilmesi ve uygulamanın 2009’da başlamasıdır. Çocuk vergisi kredisi hükümetin yeni dönem çocuk yardımlarının yanı sıra engelli çocuklara sahip hanehalklarına, çocukların bakımı için verdiği

³² Vanessa R. Wight, Michelle Chau, Yumiko Aratani, “Who Are America’s Poor Children?, The Official Story”, National Center for Children in Poverty, Mailman School of Public Health, Columbia University, March 2011, p.7.

³³ Kenneth Couch, Timothy M. Smeeding, Jane Waldfogel, “Fighting Poverty: Attentive Policy can Make a Huge Difference”, Journal of Policy analysis and Management, Vol. 29, No. 2, 2010, p.403.

³⁴ Laura Adelman et al., Poverty and Social Exclusion in Britain, Centre for Research in Social Policy, Loughborough University, Social Policy Research Unit, University of York, Joseph Rowntree Foundation, 2000, p. 31.

³⁵ Laura Adelman et al. “Britain’s Poorest Children, Severe and Persistent Poverty and Social Exclusion”, Centre for Research in Social Policy, Save The Children Organization, 2003, p. 133

kredidir³⁶. Hükümet ayrıca çocukların kendileri ile belirlenen politikalar hakkında düşüncelerini öğrenmek amacıyla çocukların da katıldığı çalıştaylar düzenlemiştir.

2010 yılında İngiltere’de yürürlüğe konan Çocuk Yoksulluğu Sözleşmesi hem İngiltere Hükümeti’nin bu konuya duyarlılığını perçimleyen hem de uygulanan politikaların bir üst seviyeye geçmesine yol açan bir belge niteliğindedir. Bu sözleşmenin dört önemli yoksulluk hedefi bulunmaktadır. Bunlar; görelî gelir hedefi, mutlak gelir hedefi, materyal yoksunluk ve görelî gelire ve kalıcı yoksulluğa yönelik önlemler alınması şeklindedir. Materyal yoksunluğa karşı alınan önlemler, gelir önlemlerinin ötesinde çocukların yaşam kalitelerinin yükseltilmesine yönelik daha kapsamlı önlemlerin ortaya konması için yürürlüğe sokulmaktadır. Materyal yoksunluğun ölçümü için çocukların park ve benzeri oyun alanlarına erişim imkanlarının olup olmadığı, bisiklet gibi boş zamanlarında kullanabilecekleri ekipmanlarının olup olmadığı, etrafta arkadaşlarının olup olmadığı ve özel günlerini kutlayıp kutmaladıklarına yönelik faaliyetler göz önünde bulundurulmaktadır. Kalıcı yoksulluğun ölçümü için son üç ya da dört yıldır görelî gelir yoksulu çocuklarının belirlenmesine çalışılmaktadır³⁷.

Çocuk yoksulluğunun giderilmesinde ortaya konan bir diğer önemli politika hedefi de işsiz anne-babaların iş bulmalarının sağlanmasıdır. Yani amaç hanehalkının gelirlerini arttırarak çocuk yoksulluğunun önüne geçilmesidir. Diğer hedeflerden bir tanesi de hanehalklarının kendi evlerinde yaşamalarını sağlamaktır. Yapılan araştırmalar kendi evlerinde yaşayan çocuklara göre kirada yaşayanların durumlarının birkaç kat daha kötü olduklarını ortaya koymaktadır³⁸.

Türkiye’de çocuk yoksulluğunun önlenmesi kurumlar düzeyinde gerçekleştirilmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bu konuda çalışmalar yürütmektedirler. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Genel Müdürlüğü yoksul ailelerin çocuklarına yönelik maddî yardım, sağlık hizmetleri ve eğitimlerinin sağlanması için yardımlarda bulunmaktadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ise çeşitli nedenlerden dolayı korunmaya muhtaç çocukların bakımı,

³⁶ Contact A Family, Child Tax Credit and Families on Income Support, 2008, pp. 1-6.

³⁷ Richard Dickens, "Child Poverty in Britain: Past Lessons and Future Prospects", National Institute Economic Review, 2011, p.8.

³⁸ Laura Adelman et al., Poverty and Social Exclusion in Britain, Centre for Research in Social Policy, Loughborough University, Social Policy Research Unit, University of York, Joseph Rowntree Foundation, 2000, p. 41.

eğitimi ve topluma kazandırılmasına çalışmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ise çocuk yoksulluğunun bir sonucu olan çocuk işçiliği ile mücadele etmektedir. Son olarak Milli Eğitim Bakanlığı ise çocukların yoksulluk içinden yetişmesinin onların eğitim hayatlarının etkilememesi için projeler yürütmektedir.³⁹

Türkiye’de çocuk yoksulluğunun önlenmesinde ailelerin ekonomik durumlarının göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır. Hanehalkı medyan geliri %50’nin altında olan ailelerin çocuklarının eğitimlerinde ve onlara verilen sağlık hizmetlerinde ekonomik yardım yapılması çocuk yoksulluğu ile mücadelede önem taşımaktadır. Yoksul çocukların aileleri genellikle işsizdirler ya da enformal sektörde kayıtdışı çalışmaktadırlar. Ekonomik yardımlara ilave olarak sosyal istihdam kapsamında böyle ailelerden en az bir kişinin sosyal güvenlik kapsamında olan bir işe yerleştirilmeleri çocuk yoksulluğunun azaltılmasına katkı sağlayacaktır.⁴⁰

SONUÇ

Görelî yoksulluk sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmiş ülkelerde de görülen bir sorundur. Gelişmiş ülkelerde görülen görelî yoksulluğun niteliği gelişmekte olan ülkelerde görüldenden farklıdır. Gelişmiş ülkelerde görelî yoksulluk belirli bir gelir sınırının altında kalmayı ve toplumun diğer gruplarına göre, belirli imkanlardan yoksun olmayı içermektedir. Görelî yoksulluk olarak nitelendirilen bu yoksulluk tipi, aynı zamanda ülkelerarasında da temel farklılıklara sahiptir. Ülkelerin refah düzeylerine göre hanehalkı ortalama gelirlerinin %50’sinin altında kalan grup görelî yoksul olarak nitelendirilirken, söz konusu grupların ülkeden ülkeye satın alma güçleri oldukça farklılık göstermektedir.

Türkiye ve İngiltere’de görelî yoksulluğun ve çocuk yoksulluğunun incelendiği bu çalışmada ortaya konan sonuçlar ülkelerarasında görelî yoksulluğun arttığı yönündedir. OECD üyesi ülkelerin görelî yoksulluk ortalaması 1995-2010 arası dönemde yaklaşık üç puan artış göstererek %12’ler düzeyine çıkmıştır. OECD üyesi ülkelerin oluşturduğu toplam nüfusun %12’si görelî yoksuldur. Türkiye’de görelî

³⁹ Şebnem Avşar Kurnaz, “Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu”, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, Mayıs 2009, ss. 75-83.

⁴⁰ Mehmet Ali Eryurt, İsmet Koç, “Child Poverty and Regional Disparities in Turkey”, The Turkish Journal of Pediatrics, 55, 2013, p. 151.

yoksulluk %15'lerin üzerinde seyretmektedir. Buna karşın İngiltere'de göreceli yoksulluk %10'lar düzeyindedir.

Türkiye'de göreceli yoksulluk ile ilgili veriler üzerine çalışmalar özellikle son on yılda ivme kazanırken; İngiltere'de 1974 yılından bu yana konu üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Toplumsal yaşamda sosyal adalet ilkesinin gereği olarak; politikacılar çocuk yoksulluğu üzerine kamuoyunun da baskısıyla önemle eğilmekteyizler. Dezavantajlı gruplardan bir tanesi olarak çocukların yetişkin oluncaya kadar geçen dönemde anne babalarına bağımlı olmaları onların yoksulluktan daha şiddetli etkilenmelerine yol açmaktadır. Literatürde mevcut çalışmalar, çocuk yoksulluğunun gelecek nesilleri oluşturacak yetişkinler olmaları bakımından çocukların eğitimlerini ve toplumsal hayata bakış açılarını olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. İngiliz Hükümeti bu sorunun üzerine ciddiyetle giderek çeşitli politikaları uygulamaya koymuştur. Bu politikalar sonucu 2008-2012 yılları arasında görülen Küresel Ekonomik Krize rağmen İngiltere'de çocuk yoksulluğu OECD verilerine göre düşme eğilimindedir. Ancak çocuk yoksulluğunun bir jenerasyon içerisinde ortadan kaldırılması beklenmemektedir.

Çocuk yoksulluğunun ortaya çıkmasında temel etken hanehalkı gelirlerinin; sosyo-ekonomik gelir düzeyinin altında kalmasıdır. Son yıllarda artan işsizlik oranları ile birlikte toplum içerisinde; istatistiki olarak belirlenen gelir düzeyi altında kalacak hanehalklarının sayısında artış olacağı beklenmektedir. Bu nedenle çocuk yoksulluğu çeken hanehalklarına yönelik çeşitli mali yardım paketlerinin hazırlanması; gelecek nesillerin garanti altına alınabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca çocuklu ailelerin sosyo-ekonomik yapıdan dışlanmalarının önüne geçilmesi amacıyla eğitim, ulaşım ve barınma masrafları ile ilgili belirli muafiyetlere sahip olmaları da; sağlıklı nesillerin yetiştirilebilmesini sağlayacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Adaman, Fikret, “Yoksulluk-Sosyal Dışlanma-Mikrokredi: Türkiye’den Kimi Kesitler”, Mikrokredi ve Yoksulluk, Yoksulluğun Olmadığı Dünyaya Doğru, Editörler: İzzet Lofça, Ahmet Hamdi Aydın, Servet Güngör, ömer Büyükyenigün, Kahramanmaraş Valiliği, Yayın No: 8,Kahramanmaraş, 2010, ss. 42-53.
- Adelman, Laura et al., Poverty and Social Exclusion in Britain, Centre for Research in Social Policy, Loughborough University, Social Policy Research Unit, University of York, Joseph Rowntree Foundation, 2000.
- Adelman, Laura et al. “Britain’s Poorest Children, Severe and Persistent Poverty and Social Exclusion”, Centre for Research in Social Policy Report, Save The Children Organization, 2003, pp.1-175.
- Aydın, Kemal, Tuncay Güloğlu, “Türkiye’de Nispi Yoksulluğun Sosyo-ekonomik Analizi”, Sosyal Siyaset Konferansları, İstanbul Üniversitesi, Sayı: 60, 2011/1, ss. 89-118.
- Bacak, Bünyamin, Canan Öykü Dönmez Kara, “Küresel Yoksulluğun Önlenmesinde Sendikaların Rolü”, Yönetim Bilimleri Dergisi, TC Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt 7, Sayı 2, 2009, ss.83-98.
- Barışık, Salih, Ahmet Kasap, “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Kamu Harcamalarının Rolü”, Journal of World of Turks ZfWT, Volume 4, No. 3, 2012, ss. 27-52.
- Caner, Asena, “Yoksulluk ve Gelir Dağılımı”, Türkiye Ekonomisi Yeni Yapı (2000-2008), Ed. Nazende Özkaramete Coşkun, Bölüm 12, İmaj Yayınevi, Ankara, 2009, 289-314.
- Contact A Family, Child Tax Credit and Families on Income Support, 2008.
- Corak, Miles et al., “A Portrait of Child Poverty in Germany”, The Review of Income and Wealth, Series 54, number 4, International Association for Research in Income and Wealth, December 2008, pp.547-571.
- Corak, Miles, “Do Poor Children Become Poor Adults? Lessons from a Cross Country Comparison of Generational Earnings Mobility”, Discussion Paper No. 1993, Statistics Canada and IZA(The Institute of Study of Labor) Bonn, March 2006, pp. 1-64.
- Couch, Kenneth, Timothy M. Smeeding, Jane Waldfogel, “Fighting Poverty: Attentive Policy can Make a Huge Difference”, Journal of Policy analysis and Management, Vol. 29, No. 2, 2010, pp. 401-407.

Kamu-İş; C:13, S:2/2013

- Çalışkan, Şadan, “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk”, Sosyal Siyaset Konferansları, İstanbul Üniversitesi, Sayı: 59, 2010/2, pp. 89-132.
- Department for Work & Pensions, “Households Below Average Income”, National Statistics Report, June 2013, United Kingdom, pp. 1-290.
- Dickens, Richard, “Child Poverty in Britain: Past Lessons and Future Prospects”, National Institute Economic Review, 2011, pp. 1-19.
- Eryurt, Mehmet Ali, İsmet Koç, “Child Poverty and Regional Disparities in Turkey”, The Turkish Journal of Pediatrics, 55, 2013, pp. 140-151.
- Ensari, Sıddık, “TÜİK’in Yoksulluk Analizleri Üzerine”, Maliye Finans Yazıları, Yıl: 24, Sayı:87, Nisan 2010, ss. 9-15.
- Essama-Nssah, B., “Inequality and Poverty Simulations within the Lorenz Framework”, The Lorenz Curve, Poverty Reduction Group, World Bank, February, 2005, pp. 1-68.
- Ferreira, Francisco et.al., “Protecting The Poor from Macroeconomic Shocks”, The World Bank, Poverty Reduction and Economic Management Network, Poverty Group and Development Research Group, Poverty and Human Resources, 1999, pp. 1-23.
- Fertig, Michael, Marcus Tamm, “Always Poor or Never Poor and Nothing in Between? Duration of Child Poverty in Germany”, German Economic Review, 11 (2), Journal Compilation, Verein für Socialpolitik and Blackwell Publishing Ltd., 2009, pp. 150-168.
- Gordon, David, Shailen Nandy, “Measuring Child Poverty and Deprivation”, Global Child Poverty and Well Being, Ed. Alberto Minujin, Shailen Nandy, 2012, pp. 57-102.
- Gordon, David. et al., Poverty and Social Exclusion in Britain, Joseph Rowntree Foundation, York, 2000.
- Kızılgöl, Özlem Ayvaz, Şenay Üçdoğruk, “2002-2006 Yılları Arasında Türkiye’de Yaşam Standartları ve Yoksulluğa İlişkin Mikro Ekonometrik Analizler”, Atatürk Üniversitesi, İİBF Dergisi, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı, 2011, ss. 373-391.
- Kurnaz, Şebnem Avşar, “Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu”, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, Mayıs 2009, ss. 75-83.

- OECD, “Crisis Squeezes Income and Puts Pressure on Inequality and Poverty”, Report on New Results from the OECD Income Distribution Database, OECD, 2013, pp. 1-8.
- OECD, Income Distribution Questionnaire, version January 2012
- OECD, Society At a Glance 2011: OECD Social Indicators, OECD Publishing, France.
- OECD, “History”, <http://www.oecd.org/about/history/>, Erişim tarihi: 27 Ağustos 2013.
- OECD Statistics Database, Data Extracted On 26 August 2013, 12:18 UTC from OECD.Stat
- Oshio, Takashi, Shinpei Sano, Miki Kobayashi, “Child Poverty as a Determinant of Life Outcomes: Evidence from Nationwide Surveys in Japan”, Social Indicators Research, Volume 99, Issue 1, October 2010, pp 81-99.
- Rowntree, Benjamin Seebohm, Poverty; A Study of Town Life, Macmillan and Co.,Harvard University Library, Limited, London, 1908.
- Sarısoy, İdris, Selçuk Koç, “Türkiye’de Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi”, Maliye Dergisi, Sayı 158, Ocak-Haziran 2010, ss. 326-348.
- Smith, George Davey, Daniel Dorling and Mary Shaw, Poverty, Inequality and Health in Britain, 1800-2000: A Reader, ,Ed. George Davey Smith, Daniel Snorling, Mary Shaw, The Policy Press, 2001.
- Stephens, Robert, “Dimensions of Poverty Measurement”, Policy Quarterly, Volume 9, Issue 2, May 2013, pp. 18-23.
- Townsend, Peter, “The Meaning of Poverty”, The British Journal of Sociology, Vol. 13, No.3 (Sep., 1962), pp. 210-227.
- Treble, John G., “Changing Patterns of Poverty in Wales, Scotland and England, 1996-2000”, Welsh Economy Labour Market Evaluation and Research Centre (WELMERC): Department of Economics Discussion Papers, University of Wales Swansea, 2002, pp. 1-21.
- TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (Kesit) 2011 Mikro Veri Seti, http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/essdeggerlik-oelcceggi/index.html, Erişim Tarihi: 6 Eylül 2013.

Kamu-İş; C:13, S:2/2013

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2011, Türkiye İstatistik Kurumu, Yayın No: 3928, Ankara, Mayıs 2013, s. xv

TÜİK, Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi -6, Yayın No: 3186, Ankara, Eylül 2008.

Uğur, Suat, Sivil toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2011.

Whiteford, Peter and Willem Adema, “What Works Best in Reducing Child Poverty: A Benefit or Work Strategy?”, OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 51, 2007, pp. 1-54.

Wight, Vanessa R., Michelle Chau, Yumiko Aratani, “Who Are America’s Poor Children?, The Official Story”, National Center for Children in Poverty, Mailman School of Public Health, Columbia University, March 2011, pp. 1-8.

World Bank, World Development Report, 1980.

İnternet Kaynakları

http://seebohm.net/pdf/Benjamin_Seebohm_Rowntree.pdf, Erişim Tarihi: 23 Ağustos 2013.

<http://www.poverty.org.uk/summary/income%20intro.shtml>, Erişim Tarihi: 11 Aralık 2008.

<http://www.poverty.org.uk/summary/income%20intro.shtml>, Erişim Tarihi: 11 Aralık 2008.

TÜİK, “Gelire Dayalı Görelî Yoksulluk Sınırına (Türkiye İçin Hesaplanan) Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı (Türkiye) Excel Dosyası,

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2011, TÜİK Veritabanı, www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1387, Erişim Tarihi: 6 Eylül 2013.